Ustawa o cmentarzach i chowaniu zmarłych

Dz.U.00.23.295
2001-03-30 zm. Dz.U.00.120.1268
2002-10-27 zm. Dz.U.02.113.984
2003-07-11 zm. Dz.U.03.80.717
USTAWA z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych. (tekst jednolity)

Art.1.1.Zakładanie i rozszerzanie cmentarzy komunalnych należy do zadań własnych gminy.
2. O założeniu lub rozszerzeniu cmentarza komunalnego decyduje rada gminy, a w miastach na prawach powiatu rada miasta, po uzyskaniu zgody właściwego inspektora sanitarnego.
3. Właściwe władze kościelne decydują o założeniu lub rozszerzeniu cmentarza wyznaniowego, które może nastąpić na terenie przeznaczonym na ten cel w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, po uzyskaniu zgody właściwego inspektora sanitarnego.
4. O zamknięciu cmentarza komunalnego decyduje właściwa rada gminy lub rada miasta, po zasięgnięciu opinii właściwego inspektora sanitarnego.
5. O zamknięciu cmentarza wyznaniowego decyduje właściwa władza kościelna, po zasięgnięciu opinii właściwego inspektora sanitarnego.
Art.2.1. (1) Utrzymanie cmentarzy komunalnych i zarządzanie nimi należy do właściwych wójtów (burmistrzów, prezydentów miast), na których terenie cmentarz jest położony.
2.2. Utrzymanie cmentarzy wyznaniowych i zarządzanie nimi należy do związków wyznaniowych.
Art. 3. (2) Cmentarze zakłada się i rozszerza na terenach określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
Art. 4.Cmentarze komunalne zakłada się w zasadzie na terenie każdej gminy lub miasta, jednakże w uzasadnionych przypadkach można założyć cmentarz dla kilku gmin.
Art. 5.1.Cmentarze powinny znajdować się na ogrodzonym terenie, odpowiednim pod względem sanitarnym.
5.2. Na każdym cmentarzu powinien być dom przedpogrzebowy lub kostnica, które służą:
a) do składania ciał osób zmarłych do czasu ich pochowania,
b) do wykonywania oględzin zwłok ludzkich dla celów sądowo-lekarskich, sanitarnych oraz policyjnych,
c) do wykonywania innych czynności związanych z chowaniem zwłok.
3. Minister właściwy do spraw zdrowia, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw środowiska, określi, w drodze rozporządzenia, jakie tereny uznaje się za odpowiednie pod

względem sanitarnym na cmentarze; rozporządzenie w szczególności powinno określać:
1) szerokość pasów izolujących teren cmentarny od innych terenów, a w szczególności terenów mieszkaniowych,
2) odległość cmentarza od źródeł ujęcia wody,
3) wymagania co do poziomu wód gruntowych na terenach przeznaczonych pod cmentarze.
Art. 6.1. Użycie terenu cmentarnego po zamknięciu cmentarza na inny cel nie może nastąpić przed upływem 40 lat od dnia ostatniego pochowania zwłok na cmentarzu. Po upływie powyższego terminu wójt (burmistrz, prezydent miasta) może wydać decyzję o użyciu terenu cmentarnego na inny cel zgodny z planem zagospodarowania przestrzennego, z zastrzeżeniem ust. 2.
6.2. Jeżeli teren cmentarny stanowi lub stanowił uprzednio własność Kościoła Katolickiego lub innego kościoła albo związku wyznaniowego, wydanie decyzji o użyciu terenu cmentarnego na inny cel wymaga zgody właściwej władzy tego kościoła lub związku wyznaniowego.
6.3. Decyzję o użyciu terenu cmentarnego, będącego uprzednio cmentarzem wyznaniowym Kościoła Katolickiego lub innego kościoła albo związku wyznaniowego, na inny cel wydaje się po zasięgnięciu opinii właściwej władzy tego kościoła lub związku wyznaniowego co do sposobu oznaczenia i upamiętnienia terenu pocmentarnego.
6.4. Użycie terenu cmentarnego na inny cel jest dopuszczalne pod warunkiem zachowania pamiątek wartości historycznej, archeologicznej lub artystycznej. Pamiątki te mogą być przeniesione w odpowiednie miejsce za zezwoleniem wojewódzkiego konserwatora zabytków. Jeżeli cmentarz lub jego część są wpisane do rejestru zabytków, użycie terenu na inny cel wymaga zgody ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
6.5. W przypadkach uzasadnionych szczególnymi celami publicznymi właściwy ze względu na miejsce terenu cmentarnego organ może wystąpić do ministra właściwego do spraw wyznań religijnych o zwolnienie z wymogu uzyskania zgody, o której mowa w ust. 2.
6.6. (skreślony).
6.7. Przy zmianie przeznaczenia terenu cmentarnego szczątki zwłok znajdujące się na tym terenie powinny być przeniesione na inny cmentarz na koszt nabywcy terenu lub nowego jego użytkownika.

Art.7.1. Grób nie może być użyty do ponownego chowania przed upływem lat 20.
7.2. Po upływie lat 20 ponowne użycie grobu do chowania nie może nastąpić, jeżeli jakakolwiek osoba zgłosi zastrzeżenie przeciw temu i uiści opłatę, przewidzianą za pochowanie zwłok. Zastrzeżenie to ma skutek na dalszych lat 20 i może być odnowione.
7.3. Przepisy ust. 1 i 2 nie mają zastosowania do pochowania zwłok w grobach murowanych, przeznaczonych do pomieszczenia zwłok więcej niż jednej osoby.
7.4. Dozwolone są umowy, przedłużające termin, przed upływem którego nie wolno użyć grobu do ponownego pochowania.
7.5. Niezależnie od powyższych przepisów jest wzbronione użycie do ponownego pochowania grobów, mających wartość pamiątek historycznych (ze względu na swą dawność lub osoby, które są w nich pochowane, lub zdarzenia, z którymi mają związek) albo wartość artystyczną.
7.6. W istniejących grobach murowanych dopuszcza się chowanie zwłok osób zmarłych w ciągu 20 lat po wydaniu decyzji o zamknięciu cmentarza. Przy zmianie przeznaczenia terenu cmentarnego przepis art. 6 ust. 4 ma zastosowanie również do zwłok pochowanych w tym

dwudziestoletnim okresie.
Art.8.1. Przyjęcie zwłok do pochowania na cmentarz następuje po przedstawieniu dokumentów określonych w art. 11 ust. 5 i 9.
8.2. W miejscowościach, w których nie ma cmentarzy komunalnych, zarząd cmentarza wyznaniowego jest obowiązany umożliwić pochowanie na tym cmentarzu, bez jakiejkolwiek dyskryminacji, osób zmarłych innego wyznania lub niewierzących.
8.3. Zarząd cmentarza wyznaniowego nie może odmówić pochowania zwłok osób, które posiadają nabyte prawo do pochówku w określonym miejscu tego cmentarza.
8.4. Prawo to służy, obok osoby określonej w ust. 3, także jej bliskim, to jest małżonkowi, wstępnym, zstępnym, rodzeństwu i przysposobionym.
8.5. Zwłoki osób, o których mowa w ust. 3 i 4, powinny być przez zarząd cmentarza traktowane na równi ze zwłokami osób należących do wyznania, do którego należy cmentarz, a w szczególności pod względem wyznaczenia miejsca pochowania, właściwego ceremoniału pogrzebowego i wznoszenia stosownych nagrobków.
Art.9.1. Zwłoki osób zmarłych nie mogą być chowane przed upływem 24 godzin od chwili zgonu z wyjątkiem określonym w ust. 3.
9.2. Najpóźniej po upływie 72 godzin od chwili zgonu zwłoki powinny być usunięte z mieszkania celem pochowania lub w razie odroczenia terminu pochowania – złożone w domu przedpogrzebowym lub kostnicy do czasu pochowania.
9.3. Zwłoki osób zmarłych na niektóre choroby zakaźne powinny być natychmiast po stwierdzeniu zgonu usunięte z mieszkania i pochowane na najbliższym cmentarzu w ciągu 24 godzin od chwili zgonu.
9.3a. Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, wykaz chorób zakaźnych, o których mowa w ust. 3, ze szczególnym uwzględnieniem chorób zakaźnych występujących w krajach tropikalnych.
9.4. Wyjątki od terminów określonych w ust. 2 mogą być czynione jedynie po utrwaleniu zwłok za zezwoleniem właściwego miejscowo inspektora sanitarnego.
9.5. Od chwili zgonu aż do pochowania zwłoki powinny być przechowywane w taki sposób, aby nie mogły powodować szkodliwego wpływu na otoczenie.
9.6. Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, sposób przechowywania zwłok, uwzględniając:
a) szczegółowe zasady i sposób ustalania powierzchni cmentarza, obejmującej wyodrębnienie części grzebalnej, terenu gospodarczego, parkingów i innych obiektów usytuowanych na tym terenie,
b) sposób zagospodarowania powierzchni grzebalnej,
c) wymogi, jakim musi odpowiadać dom pogrzebowy,
d) warunki i sposób przechowywania zwłok i szczątków,
e) warunki sanitarne przeprowadzania ekshumacji.
Art.10.1. Prawo pochowania zwłok ludzkich ma najbliższa pozostała rodzina osoby zmarłej, a mianowicie:
1) pozostały małżonek(ka),
2) krewni zstępni,
3) krewni wstępni,
4) krewni boczni do 4 stopnia pokrewieństwa,
5) powinowaci w linii prostej do 1 stopnia.
Prawo pochowania zwłok osób wojskowych zmarłych w czynnej służbie wojskowej przysługuje

właściwym organom wojskowym w myśl przepisów wojskowych. Prawo pochowania zwłok osób zasłużonych wobec Państwa i społeczeństwa przysługuje organom państwowym, instytucjom i organizacjom społecznym. Prawo pochowania zwłok przysługuje również osobom, które do tego dobrowolnie się zobowiążą.
10.2. Zwłoki nie pochowane przez osoby, organy i instytucje wymienione w ust. 1 mogą być przekazane szkołom wyższym do celów naukowych. Decyzję o wydaniu zwłok szkołom wyższym wydaje właściwy starosta.
10.2a. Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, tryb i zasady przekazywania zwłok do celów naukowych, w tym:
1) warunki uzasadniające przekazanie zwłok do celów naukowych,
2) tryb przekazywania zwłok,
3) sposób ponoszenia kosztów transportu zwłok.
10.3. Zwłoki nie pochowane względnie nie przekazane szkołom wyższym (ust. 1 i 2) powinny być pochowane przez ośrodek pomocy społecznej miejsca zgonu.
10.4. Obowiązek pochowania zwłok, określony w ust. 3, nie wyklucza żądania zwrotu kosztów na podstawie innych ustaw.
10.5. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, sposób postępowania ze zwłokami osób zmarłych w czasie odbywania kary pozbawienia wolności, w tym osoby najbliższe, które należy powiadamiać o zgonie, sposób tego powiadamiania, wskazanie podmiotów wydających zgodę na pochowanie zwłok, tryb postępowania ze zwłokami, które nie zostaną odebrane przez osoby najbliższe, oraz sposób ponoszenia kosztów pochówku zleconego przez zakład karny.
Art.11.1. Zgon i jego przyczyna powinny być ustalone przez lekarza, leczącego chorego w ostatniej chorobie.
11.2. W razie niemożności dopełnienia przepisu ust. 1, stwierdzenie zgonu i jego przyczyny powinno nastąpić w drodze oględzin, dokonywanych przez lekarza lub w razie jego braku przez inną osobę, powołaną do tej czynności przez właściwego starostę, przy czym koszty tych oględzin i wystawionego świadectwa nie mogą obciążać rodziny zmarłego.
11.3. Minister właściwy do spraw zdrowia określi w drodze rozporządzenia:
1) sposób dokonywania oględzin oraz kwalifikacje osób, które z braku lekarzy mogą być powoływane do wykonania oględzin,
2) zasady wzywania lekarzy, o których mowa w ust. 2, w celu stwierdzenia zgonu i jego przyczyny,
3) w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów publicznych zasady pokrywania wydatków związanych z wykonywaniem oględzin.
11.4. Osoby wymienione w ust. 1 i 2 stwierdzają zgon i jego przyczyny w wydawanych w tym celu kartach zgonu. Karty zgonu są wydawane w dwóch egzemplarzach.
11.4a. Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, wzór karty zgonu oraz sposób jej wypełnienia.
11.5. Jeden z egzemplarzy karty zgonu, zawierającej adnotację urzędu stanu cywilnego o zarejestrowaniu zgonu, przedstawia się administracji cmentarza w celu pochowania zwłok, drugi zaś służy do celów statystycznych.
11.6. Na pochowanie zwłok bądź przekazanie ich szkołom wyższym wymagane jest uprzednie stwierdzenie zgonu i jego przyczyn w karcie zgonu, zawierającej adnotację urzędu stanu cywilnego o zarejestrowaniu zgonu.
11.7. Lekarze stwierdzający zgon i jego przyczyny obowiązani są udzielać właściwym organom

na żądanie dla celów statystycznych wyjaśnień, odnoszących się do faktu zgonu i jego przyczyny. O ile zmarły pozostawał podczas ostatniej choroby pod opieką lekarską, wyjaśnienia powinny również dotyczyć przebiegu tej choroby. Wyjaśnienia te stanowią tajemnicę służbową i mogą być wykorzystywane tylko dla celów statystycznych oraz w postępowaniu sądowym.
11.8. Zarówno lekarz, jak i inne osoby powołane do dokonywania oględzin zwłok (ust. 1 i 2), jeżeli przy dokonaniu tej czynności powezmą pewność lub uzasadnione podejrzenie, że przyczyną zgonu była choroba zakaźna, podlegająca obowiązkowemu zgłoszeniu, powinni zawiadomić o tym natychmiast właściwego inspektora sanitarnego. W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że przyczyną zgonu było przestępstwo, lekarz, jak i inne osoby powołane do oględzin zwłok powinni zawiadomić o tym natychmiast właściwego prokuratora lub najbliższy posterunek Policji.
11.9. W przypadkach, w których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że przyczyną zgonu było przestępstwo, na pochowanie zwłok oprócz karty zgonu wymagane jest zezwolenie prokuratora.
Art.12.1. Zwłoki mogą być pochowane przez złożenie w grobach ziemnych, w grobach murowanych lub katakumbach i zatopienie w morzu.
12.2. Przenoszenie lub przewożenie zwłok w otwartych trumnach jest wzbronione.
12.3. Groby ziemne i groby murowane, przeznaczone na składanie zwłok i szczątków ludzkich, mogą się znajdować tylko na cmentarzach.
12.4. Minister właściwy do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia może w drodze rozporządzenia określić wyjątki od zasad ustalonych w niniejszym artykule oraz ustalić szczegółowy sposób stosowania przepisów niniejszej ustawy do tych wyjątków.
Art.13. Zwłoki osób zmarłych lub zabitych w miejscach publicznych przewozi się przed ich pochowaniem, na wniosek właściwego organu, do zakładu medycyny sądowej, a w razie jego braku na obszarze powiatu – do najbliższego szpitala mającego prosektorium, celem ustalenia przyczyny zgonu. Organizowanie tego przewozu należy do zadań powiatu.
Art.14.1. Przewożenie zwłok i szczątków w granicach Państwa na odległość nie więcej niż 60 kilometrów, a na obszarze gmin, na których terenie nastąpił zgon, bez względu na odległość – może być dokonywane bez uzyskania zezwolenia.
14.2. Przewożenie zwłok i szczątków w obrębie Państwa na odległość dalszą, przewożenie koleją, samolotami i statkami na wszelką odległość oraz wywożenie poza granice Państwa może nastąpić po uzyskaniu zezwolenia – właściwego inspektora sanitarnego.
14.3. Na sprowadzenie zwłok i szczątków z obcego państwa należy uzyskać zezwolenie starosty właściwego dla miejsca, w którym zwłoki i szczątki mają być pochowane, działającego w porozumieniu z właściwym inspektorem sanitarnym.
14.4. W przypadku śmierci na skutek choroby zakaźnej wymienionej w wykazie, o którym mowa w art. 9 ust. 3a, zezwolenie na przewóz zwłok nie może być udzielone przed upływem dwóch lat od dnia zgonu.
14.5. Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, zasady i tryb wydawania zezwolenia na przewóz zwłok i szczątków, uwzględniając w szczególności:
1) organy, które wydają zezwolenia,
2) wykaz dokumentów niezbędnych w celu uzyskania zezwolenia oraz tryb postępowania,
3) wymagania sanitarno-techniczne, jakim powinien odpowiadać transport zwłok i szczątków.
Art.15.1. Ekshumacja zwłok i szczątków może być dokonana:

1) na umotywowaną prośbę osób uprawnionych do pochowania zwłok za zezwoleniem właściwego inspektora sanitarnego,
2) na zarządzenie prokuratora lub sądu,
3) na podstawie decyzji właściwego inspektora sanitarnego w razie zajęcia terenu cmentarza na inny cel.
15.2. W przypadkach wymienionych w ust. 1 pkt 3 zwłoki i szczątki powinny być pochowane na nowo w innym miejscu. W przypadkach wywłaszczenia terenu cmentarnego koszt ekshumacji i przeniesienia ponosi nabywca terenu. 3.Zwłoki osób zmarłych na choroby zakaźne, których wykaz ustala minister właściwy do spraw zdrowia, nie mogą być ekshumowane w przypadkach przewidzianych w ust. 1 pkt 1 przed upływem 2 lat od dnia zgonu.
Art.16.1. Ciała osób zmarłych na okrętach będących na pełnym morzu powinny być pochowane przez zatopienie w morzu zgodnie ze zwyczajami morskimi. W przypadkach, kiedy okręt może w przeciągu 24 godzin przybyć do portu objętego programem podróży, należy zwłoki przewieźć na ląd i tam pochować.
16.2. Wyjątki od przepisów ust. 1 mogą być czynione przez kapitana okrętu z uwzględnieniem wskazań sanitarnych i wojskowych, jeżeli chodzi o okręty wojenne lub inne używane dla celów wojskowych.
Art.17. (skreślony).
Art.18.1. Kto narusza przepisy niniejszej ustawy i rozporządzeń wydanych na jej podstawie, podlega karze aresztu lub grzywny.
18.2. Orzekanie następuje w trybie przepisów o postępowaniu w sprawach o wykroczenia.
Art.19. Przepisy niniejszej ustawy dotyczące ekshumacji i przewożenia zwłok nie odnoszą się do archeologicznych prac wykopaliskowych, dotyczących grobów i cmentarzysk położonych poza terenem cmentarzy objętych niniejszą ustawą.
Art.20. (21)
20.1. Minister właściwy do spraw gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zdrowia, określi, w drodze rozporządzenia, wymagania, jakim powinny odpowiadać cmentarze, groby i inne miejsca grzebania zwłok.
20.2. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, w drodze rozporządzenia, sposób prowadzenia ewidencji grobów, a w szczególności prowadzenia ksiąg cmentarnych.
20.3. Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, pojęcie zwłok w rozumieniu niniejszej ustawy, postępowanie ze zwłokami i szczątkami oraz warunki ich ekshumacji i przewozu.
Art.21.1. Nadzór nad przestrzeganiem przepisów niniejszej ustawy oraz przepisów wykonawczych do ustawy sprawują starostowie, wójtowie, burmistrzowie (prezydenci miast) oraz właściwi miejscowo inspektorzy sanitarni.
21.2. Ogólny nadzór nad sprawami objętymi niniejszą ustawą sprawują według właściwości ministrowie właściwi: do spraw gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej i do spraw zdrowia.
Art.22. W ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. Nr 39, poz. 311) art. 10 otrzymuje brzmienie: (zmiany pominięte).
Art.23. Traci moc ustawa z dnia 17 marca 1932 r. o chowaniu zmarłych i stwierdzaniu przyczyny zgonu (Dz. U. Nr 35, poz. 359 z późniejszymi zmianami).
Art.24. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.